

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
Фаховий коледж ОНУ імені І.І. Мечникова

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Запорожченко В.
(Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

« 01. » вересня 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

(назва навчальної дисципліни)

Освітньо-професійний ступінь фахового молодшого бакалавра

Галузь знань: 23 Соціальна робота

Спеціальність: 231 Соціальна робота

(код і назва спеціальності (тей))

Освітньо-професійна/наукова програма: Соціальна робота

(назва ОПП/ОНП)

Робоча програма навчальної дисципліни «Вікова психологія». – Одеса: ОНУ, 2021. – 22с.

Розробники: викладач I категорії О. М. Богданова

Робоча програма затверджена на засіданні ЦК з соціальної роботи
Протокол № 1 від. "27" 08 2021 р.

Завідувач ЦК

(підпис)

Олена Богданова
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Погоджено із гарантом ОПП Соціальна робота

(підпис)

Олена Ніколасенко
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) Фахового коледжу

Протокол № 1 від. "27" серпня 2021 р.

Голова НМК

(підпис)

(Михайлова Ю.О.)
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні ЦК з соціальної роботи

Протокол № 1 від. "23" 08 2022 р.

Завідувач ЦК

(підпис)

О. Богданова
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні ЦК з соціальної роботи

Протокол № _____ від. "____" _____ 20__ р.

Завідувач ЦК

(підпис)

(_____)
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Загальна кількість: кредитів – 4,5 годин – 135 змістових модулів – 3	Галузь знань 23 «Соціальна робота» (шифр і назва) Спеціальність (код і назва) 231 « Соціальна робота» Спеціалізації: _____ (назва) Рівень освіти: _____	Нормативна	
		Рік підготовки:	
		1-й, 2-й	
		Семестр	
		2, 3-й	
		Лекції	
		34 год.	
		Практичні, семінарські	
		20 год.	
		Лабораторні	
		год.	
		Самостійна робота	
		81 год.	
у т.ч. ІНДЗ*: -			
Форма підсумкового контролю: усний іспит			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета - забезпечення теоретичними знаннями з вікової психології, озброєння студентів спеціальності « Соціальна робота» знаннями психологічних закономірностей розвитку особистості на різних етапах онтогенезу, а також здійснення підготовки студентів для роботи з людьми різних вікових категорій

Завдання:

- ознайомити студентів з основами поняттями, принципами, концепціями вікової психології
- виявити специфіку психічного розвитку людини на різних етапах онтогенезу, підходи до періодизації психічного розвитку особистості
- виробити у студентів спеціальності «Соціальна робота» уміння та навички застосування набутих знань у практичних сферах своєї діяльності, активізувати особистісний та творчий потенціал майбутнього фахівця.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

ІК- Здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів соціальної роботи, та може характеризуватися певною невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях.

а) загальних (ЗК):

ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

в) спеціальних фахових (СК):

СК 4. Здатність до розуміння соціально-психологічних явищ, процесів становлення, розвитку та соціалізації особистості.

СК 8. Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН1. Здійснювати пошук, аналіз і оброблення інформації для розв'язання професійних завдань.

ПРН 3. Розв'язувати типові спеціалізовані задачі в професійній діяльності.

ПРН 5. Діяти соціально-відповідально на основі етичних принципів і стандартів соціальної роботи.

ПРН 11. Визначати зміст співпраці та залучати ресурси для задоволення потреб осіб та розв'язання їх проблем.

ПРН 12. Знаходити рішення для покращення соціального добробуту та соціальної безпеки громадян.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- предмет, методи, основні закономірності і структуру науки, її сучасні теоретичні концепції;
- загальні закономірності розвитку психіки людини: умови, чинники, рушійні сили; особливості пізнавальних процесів, емоційно-вольової, мотиваційної сфери
- періодизацію психічного розвитку людини
- основні особливості психічного розвитку дитини
- основні особливості психічного розвитку дорослої людини
- основні особливості старіння

вміти:

- застосовувати отримані знання з вікової психології для організації діяльності і спілкування особистості в різні вікові періоди, для створення умов, що сприяють конструктивному психічному розвитку людини;
- враховувати в діяльності майбутнього працівника соціальної сфери сенситивні періоди розвитку людини;
- враховувати вікові особливості людини в професійній практиці

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи вікової психології.

Тема 1. Предмет вікової психології як науки. Історія становлення вікової психології

Місце вікової психології в системі психологічних знань. Об'єкт вікової психології, його специфіка. Предмет вікової психології. Методологічні завдання (рушійні сили психічного розвитку людини; співвідношення навчання і розвитку; проблема вікової періодизації тощо). Поняття про вік: біологічний, соціальний, психологічний. Структура і динаміка віку. Центральні та часткові психологічні новоутворення віку. Соціальна ситуація розвитку. Революційні, еволюційні та ситуативні зміни психіки. Завдання вікової психології. Практичне значення вікової психології. Галузі вікової психології: дитяча психологія, психологія молодшого школяра, психологія підлітка, психологія ранньої юності, психологія дорослої людини, геронтопсихологія (психологія старості). Історія виникнення і розвитку вікової психології як науки. Розвиток вікової психології в Україні (І. Сікорський, М. Ланге, В. Зеньковський, С. Балей, Г. Костюк, С. Максименко). Міжпредметні зв'язки вікової психології з іншими науками

Тема 2. Методи вікової психології

Методологічні принципи та методи вікової психології. Класифікація методів вікової психології. Групи методів за ціллю і задачами дослідження. Описові (неекспериментальні) методи: спостереження, бесіда, анкета, вивчення продуктів діяльності. Особливості проведення спостереження за особами різного віку. Специфіка опитування дітей, підлітків, юнацтва, дорослих та

людей похилого віку. Діагностичні (вимірювальні) методи: тести. Пояснювальні (експериментальні) методи: природній експеримент, моделюючий експеримент, лабораторний експеримент. Вікові обмеження у застосуванні експерименту. Перетворюючі (формууючі) методи: навчаючий експеримент, виховуючий експеримент. Групи методів за організацією дослідження: повздовжній зріз (лонгітюдний метод), поперечний зріз. Гідності та недоліки різних методів.

Тема 3. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки

Основні питання онтогенезу психіки людини. Форми, властивості, критерії та закони розвитку. Умови психічного розвитку: внутрішні та зовнішні. Чинники психічного розвитку: біологічні та соціальні. Біогенетичний та соціогенетичний підходи до розвитку психіки дитини. Активність особистості як фактор психічного розвитку. Проблема рушійних сил психічного розвитку. Основні закономірності психічного розвитку дитини: нерівномірність, інтеграція психіки, пластичність, компенсаторність. Активність особистості як фактор психічного розвитку. Проблема рушійних сил психічного розвитку. Навчання і розвиток: взаємозв'язок та взаємовплив. Поняття рівня актуального розвитку і зони найближчого розвитку. Інтеріоризація та екстеріоризація як механізми розвитку в процесі навчання. Психічний розвиток та діяльність. Соціально організована діяльність як основа психічного розвитку. Поняття провідної діяльності. Характер психічного розвитку: неперервний та стрибкоподібний. Природа людини як суб'єкта розвитку. Теорії онтогенезу психіки людини. Головні тенденції та закономірності онтогенезу психіки людини. Поняття про сенситивні періоди та вікові кризи.

Тема 4. Проблема періодизації психічного розвитку людини

Різноманітність підходів до вікової періодизації психічного розвитку людини. Періодизація за зовнішніми критеріями (Ст. Холл, В. Штерн, Р. Заззо, П. Блонський). Періодизація за внутрішніми критеріями: одним (Ж. Піаже, З. Фройд, Е. Еріксон), двома (О. Леонтьєв, С. Рубінштейн), трьома (Л. Фрідман, І. Кулагіна). Стадії когнітивного розвитку (Ж. Піаже), психосексуального (З. Фройд), психосоціального (Е. Еріксон). Періодизація за зовнішніми та внутрішніми критеріями (Л. Хоффман та ін., Г. Крайг). Біхевіоризм (Дж. Уотсон, Дж. Годфруа, К. Флейк-Хобсон, Б.Скіннер) про особливості розвитку дитини. Основні положення теорії соціального научіння. Гуманістична психологія (К. Роджерс, А. Маслоу, В. Франкл, С. Сатір, Ш. Бюлер) про закономірності дитячого розвитку. Культурно-історична концепція Л. С. Виготського. Морфофізіологічні особливості мозку і спілкування – умови розвитку дитини. Навчання – рушійна сила розвитку. Основна закономірність онтогенезу психіки. Суть і зміст культурного розвитку поведінки. Виховання як штучне оволодіння

природними процесами розвитку. Діяльнісний підхід до аналізу психіки дитини.

Змістовий модуль 2. Психологія дитинства

Тема 5. Розвиток дитини у пренатальному періоді. Криза новонародженості

Психофізіологічний розвиток дитини у пренатальному періоді та вплив на неї зовнішнього середовища. Криза новонародженого. Період пристосування дитини до нових умов життя. Фізичні стани новонародженого. Сон та його особливості. Вроджені механізми психічного розвитку. Безумовні рефлекси новонародженого. Вроджені перцептивні механізми і програми моторного розвитку. Розвиток чуттєвого пізнання та емоційної сфери на першому місяці життя. Соціальна посмішка. Комплекс пожвавлення як центральне психологічне новоутворення новонародженого. Довільна поведінка новонароджених і встановлення стосунків з батьками. Перші форми саморегуляції.

Тема 6. Психічний розвиток немовлят

Анатомо-фізіологічні особливості немовлят. Розвиток сенсомоторики. Зорові й слухові відчуття та сприймання. Рухова активність немовляти. Рухова та образна пам'ять. Розвиток уваги. Розсіяна та фіксована увага немовляти. Сенсомоторна стадія розвитку мислення. Етапи розвитку мовлення: домовленнєвий етап (гуління, лепет) і етап активного мовлення. Тенденції розвитку мовлення. Умови раннього мовленнєвого розвитку. Етапи емоційного розвитку немовлят. Перші почуття. Емпатія. Вікові особливості емоцій. Емоційне „зараження”. Страх перед незнайомими людьми і тривога відокремлення. Спілкування немовлят з дорослими. Спілкування з дорослими як провідна діяльність. Ігри немовлят: сенсорні, моторні, паралельні. Соціальна ситуація розвитку. Становлення Я-концепції немовлят. Орієнтація в соціальних очікуваннях. Статова ідентифікація. Криза першого року життя: її симптоми та шляхи подолання. Центральні психологічні новоутворення немовлячого віку (прямоходіння; передумови мовлення; емоційне уявлення про світ та ставлення до нього).

Тема 7. Психологічні особливості раннього дитинства.

Загальна характеристика розвитку дитини 1-3 років. Соціальна ситуація розвитку. Моторний розвиток та засвоєння рухових навичок. Умови моторного навчання. Сенсорно-перцептивна сфера дитини. Орієнтація у просторі і часі. Маніпулятивна та предметна діяльність як провідний вид діяльності. Інші види діяльності. Дитяча гра: її різновиди та способи. Роль гри у психічному розвитку дитини. Інтерналізація соціальних правил і норм поведінки. Моральні судження та їхня аргументація. Розвиток мовлення. Мовленнєвий розвиток у ранньому дитинстві: умови та чинники.

Формування звукового боку мовлення. Пасивний та активний словниковий запас дитини. Формування граматичної будови мовлення. Словотворення у ранньому дитинстві. Характеристика пізнавальної сфери дитини раннього віку. Наочно-дійове та наочно-образне мислення. Перші свідомі узагальнення та встановлення причинно-наслідкових зв'язків. Особливості дитячих умовисновків Пам'ять дитини. Мимовільний та механічний характер пам'яті. Початок формування довільної пам'яті. Перші мнемічні способи запам'ятовування. Уява дитини. Конкретність, наочність, яскравість і емоційність дитячої уяви. Зв'язок уяви з брехливістю. Уявні друзі та їхня роль у психічному розвитку дитини. Увага дитини. Емоційно-вольова сфера та її розвиток. Емоційно-почуттєва сфера. Дитячі афекти. Емоційне передбачення. Поява симпатії і антипатії. Дитяче самолюбство. Страху та тривоги у ранньому дитинстві.

Криза трирічного віку. Симптоми та шляхи подолання. Основні напрями розвитку Я-концепції. Виникнення відчуття „Я сам” та самосвідомості. Поява супідрядності мотивів. Первинна самооцінка дитини. Основні психологічні новоутворення раннього дитинства.

Тема 8. Психічний розвиток дитини дошкільного віку.

Загальна характеристика розвитку дитини-дошкільника. Соціальна ситуація розвитку. Гра та її значення для психічного розвитку дошкільнят. Трудова та учбова діяльність дошкільнят. Сенсорний розвиток. Пізнавальний розвиток. Розвиток особистості та емоційно-вольової сфери дошкільників. Розвиток сенсорно-перцептивної сфери дитини. Довільний характер сприймання. Емоційна забарвленість та ситуативність сприймання. Довільний та осмислений характер запам'ятовування. Механічна пам'ять. Прийоми запам'ятовування матеріалу. Відтворююча та творча уява дитини. Мимовільний характер уваги. Синдром дефіциту уваги та гіперактивність. Умови підтримання стійкості уваги дитини. Мислення. Формування понятійного та теоретичного мислення. Закладання основ наукового типу мислення. Виникнення рефлексії. Метапізнання. Мовленнєвий розвиток. Дислексія. Формування почуттів. Висока емоційність дитини. Емоційна нестійкість. Страху та тривоги у пізньому дитинстві.

Розвиток Я-концепції у пізньому дитинстві. Особливості самооцінки. Характер дитини. Криза сьомого року життя: її симптоми та шляхи подолання. Центральні психологічні новоутворення пізнього дитинства. Поняття психологічної готовності до шкільного навчання. Мотиваційна готовність до навчання у школі. Розумова та емоційно-вольова готовність. Проблеми навчання шестирічних дітей.

Тема 9. Психологічні особливості молодшого школяра

Загальна психологічна характеристика ситуації розвитку молодшого школяра. Активне анатомо-фізіологічне дозрівання організму. Збільшення рівноваженості процесів збудження і гальмування. Зміна соціальної позиції

особистості. Учбова діяльність молодших школярів як провідна діяльність вікового періоду. Структура учбової діяльності. Формування учбової діяльності. Мета (засвоєння певних знань, умінь та навичок) учбової діяльності. Учбові ситуації (задачі). Учбові дії та операції. Мислительні дії. Мовні дії. Основні новоутворення психіки молодшого школяра. Довільність як особлива якість психічних процесів. Внутрішній план дій та рефлексія молодшого школяра. Розвиток пізнавальних психічних процесів. Сприймання. Увага. Усвідомлення необхідності, важливості матеріалу, інтерес до його змісту як важлива умова уваги молодшого школяра. Мислення. Перехід від наочно-образного до понятійного, науково-теоретичного мислення. Особливості мовлення. Свідоме вживання різних форм слова, збагачення внутрішнього мовлення. Зміна співвідношення вживаних категорій слів. Зростання лексичного словника. Удосконалення синтаксичної структури мовлення. Оволодіння письмовим мовленням. Зміни морфологічної структури письмового мовлення, збільшення кількості слів і речень у письмових роботах, зростання швидкості та якості письма. Пам'ять. Посилення довільності пам'яті, зростання можливостей свідомого управління нею. Збільшення обсягу смислової, словесно-логічної пам'яті. Зміна співвідношення мимовільного і довільного запам'ятовування в бік зростання ролі останнього. Формування логічної пам'яті. Уява. Формування особистості дитини в молодшому шкільному віці. Розвиток вольових якостей молодших школярів. Самооцінка .

Змістовий модуль 3. Психологія дорослішання та дорослої людини

Тема 10. Психологічні особливості підліткового віку

Підлітковий вік у культурному та історичному контексті. Молодіжна культура та субкультура. Загальні тенденції формування особистості. Анатомо-фізіологічні особливості періоду. Соціальна ситуація розвитку. Провідна діяльність. Центральне психологічне новоутворення у підлітковому віці. Самосвідомість підлітків. Я-концепція та самооцінка підлітків. Зміна зовнішності. Комплекс дисморфоманії. Ідеалістичний бунт. Підлітковий егоцентризм. Криза 3-го року життя: її симптоми та шляхи подолання. Вікова сегрегація. Підліток у соціальному середовищі. Підліток у сім'ї. Причини конфліктів з батьками та шляхи їхнього вирішення. Спілкування з ровесниками. Причини сором'язливості та самотності. Особливості дружби та товаришування підлітків-хлопців і підлітків-дівчат. Підліткові компанії. Формування моральних принципів, цінностей та переконань. Рівні морального розвитку підлітків (за Л. Кольбергом). Емоційно-вольова сфера підлітків. Чинники депресивних станів. Підліткові стреси. Нестійкість емоцій. Агресивна поведінка: умови та чинники. Суперечливість вольової сфери. Розвиток пізнавальних процесів. Довільний характер психічних процесів. Особливості сприймання. Пам'ять у підлітковому віці. Підліткові мрії. Уявна аудиторія. Суперечливість уваги. Стадія формальних операцій

розвитку мислення. Критичність, самостійність, логічність і абстрактність мислення.

Тема 11. Психологічні особливості юнацтва

Фізичний розвиток старшокласників. Основна соціальна задача. Формування особистої ідентичності. Етапи розвитку ідентичності; сприймання себе як особи певної статі; самооцінка. Проблема самовизначення. Пошук сенсу життя. Відкриття власного внутрішнього світу. Перебудова взаємостосунків з дорослими та зміна значущих осіб. Інтеграція особистості. Я-концепція у юності. Криза юнацького віку: її симптоми та шляхи подолання. Центральне психологічне новоутворення у юнацькому віці. Соціальне середовище. Сімейні взаємини. Індивідуалізація і автономізація. Відчуженість від сім'ї. Соціальна адаптація. Дружба та кохання в юнацькому віці. Побачення. Ранній шлюб. Переоцінка цінностей. Етика самостійно вироблених моральних принципів. Рівні морального розвитку юнацтва (за Л. Кольбергом). Закріплення і вдосконалення психічних властивостей. Емоційно-вольова сфера. Емоційна автономність; потреба у відокремленні та в належності до певної групи; розширення сфери спілкування та його зростаюча індивідуалізація. Зростання стійкості емоцій. Наполегливість і терплячість. Статеві відмінності вольових зусиль. Пізнавальна сфера. Пам'ять та увага. Роль фантазій у послабленні психологічного напруження. Розвиток дивергентного та творчого мислення.

Тема 12. Психологічні особливості дорослої людини.

Психологія ранньої дорослості

Закономірності психічного розвитку в дорослому віці. Психологічні проблеми ранньої дорослості. Досягнення особистої ідентичності. Проблема генеративності. Суперечність між інтимністю та ізоляцією. Основні соціальні завдання ранньої дорослості. Створення сім'ї та засвоєння батьківських ролей. Стосунки з дітьми. Професійна кар'єра. Суперечність між роллю матері, дружини і суб'єкта трудової діяльності. Стадії когнітивного розвитку у дорослості. Вікові особливості сенсорно-перцептивної сфери. Вікові коливання пам'яті та уваги. Формування діалектичного мислення. Особливості інтелекту.

Тема 13. Психологічні особливості дорослої людини. Психологія середньої дорослості

Головні соціальні завдання у середній дорослості. Досягнення зрілої громадської та соціальної відповідальності. Переоцінка життєвих цінностей. Зміна соціальних ролей. Криза середини життя. Моделі кризи. Когнітивні функції середини життя. Вікові особливості сенсорно-перцептивної сфери, пам'яті та уваги. Інтелектуальні зміни: мінливий і кристалізований інтелект. Емоційна сфера у середній дорослості.

Тема 14. Психологія пізньої дорослості. Психології старості та старіння
 Причини старіння. Теорії старіння. Соціально-психологічні зміни в похилому віці. Вихід на пенсію та зміна статусу. Коло спілкування. Стосунки з дітьми та онуками. Життєва мудрість. Когнітивний розвиток у похилому віці. Особливості сенсорно-перцептивної сфери, пам'яті та уваги. Роль читання у житті людей похилого віку. Згасання інтелекту. Деменція. Хвороба Альцгеймера. Емоційно-вольові зміни. Депресія та тривоги. Пристосування до важких втрат. Думки про смерть та страх смерті. Стадії погодження з думкою про смерть.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	Усього	у тому числі			
		л	п	сем.з	ср
1	2	3	5	6	
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи вікової психології.					
<i>Тема 1. Предмет вікової психології як науки. Історія становлення вікової психології</i>	8	2			6
<i>Тема 2. Методи вікової психології</i>	6	2			4
<i>Тема 3. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки</i>	10	2		2	6
<i>Тема 4. Проблема періодизації психічного розвитку людини</i>	12	2		4	6
Разом за змістовим модулем 1	36	8		6	22
Змістовий модуль 2. Психологія дитинства					
<i>Тема 5. Розвиток дитини у пренатальному періоді. Криза новонародженості</i>	6	2			4
<i>Тема 6. Психічний розвиток немовлят</i>	6	2			4
<i>Тема 7. Психологічні особливості раннього дитинства.</i>	10	2		2	6
<i>Тема 8. Психічний розвиток дитини дошкільного віку. Психологічна готовність дітей до школи</i>	12	4		2	6
<i>Тема 9. Психологічні особливості молодшого школяра</i>	12	2		2	8
Разом за змістовим модулем 2	46	12		6	28

Змістовий модуль 3. Психологія дорослішання та дорослої людини					
<i>Тема 10. Психологічні особливості підліткового віку</i>	12	4		2	6
<i>Тема 11. Психологічні особливості юнацтва</i>	12	4		2	6
<i>Тема 12. Психологічні особливості дорослої людини. Психологія ранньої дорослості</i>	8	2			6
<i>Тема 13. Психологічні особливості дорослої людини. Психологія середньої дорослості</i>	10	2		2	6
<i>Тема 14. Психологія пізньої дорослості. Психологія старості та старіння</i>	11	2		2	7
Разом за змістовим модулем 3	53	14		8	31
Усього годин	135	34		20	81

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Проблема психічного розвитку людини та вікової періодизації	2
2	Основні концепції психічного розвитку людини у зарубіжній та вітчизняній психологічній науці	2
3	Основні концепції психічного розвитку людини у зарубіжній та вітчизняній психологічній науці	2
4	Психічний розвиток дитини у ранньому дитинстві	2
5	Дошкільне дитинство. Розвиток пізнавальних процесів дошкільника.	2
6	Психологічні особливості молодшого шкільного віку	2
7	Особливості психічного розвитку і формування особистості у підлітковому віці.	2
8	Особливості психічного розвитку і формування особистості в юнацтві	2
9	Психологічні особливості дорослого віку.	2
10	Характеристика психології старості та людей похилого віку	2
		20

6. Теми практичних занять

Практичні заняття не передбачені

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені.

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми/ види завдань	Кількість годин
1	Тема 1. <ul style="list-style-type: none"> ▪ опрацювання лекційного матеріалу(конспект) ▪ самостійна робота з допоміжною літературою	6
2	Тема 2. <ul style="list-style-type: none"> ▪ опрацювання лекційного матеріалу(конспект) ▪ самостійна робота з допоміжною літературою	4
3	Тема 3. <ul style="list-style-type: none"> ▪ опрацювання лекційного матеріалу(конспект) ▪ самостійна робота з допоміжною літературою ▪ складання глосарію ключових понять із зазначеної теми ▪ підготовка до семінарського заняття¹	6
4	Тема 4. <ul style="list-style-type: none"> ▪ опрацювання лекційного матеріалу(конспект) ▪ самостійна робота з допоміжною літературою ▪ підготовка до семінарського заняття 2,3 (підготовка презентацій) ▪ складання глосарію ключових понять із зазначеної теми ▪ підготовка до періодичного контролю (ЗМ1:теми 1-4)	6
5	Тема 5. <ul style="list-style-type: none"> ▪ опрацювання лекційного матеріалу ▪ робота з допоміжною літературою ▪ складання глосарію ключових понять із зазначеної теми	4
6	Тема 6. <ul style="list-style-type: none"> ▪ опрацювання лекційного матеріалу(конспект) ▪ робота з допоміжною літературою ▪ складання глосарію ключових понять із зазначеної теми ▪ розв'язання психологічних задач	4
7	Тема 7. <ul style="list-style-type: none"> ▪ опрацювання лекційного матеріалу(конспект) ▪ робота з допоміжною літературою ▪ складання глосарію ключових понять із зазначеної	6

	теми <ul style="list-style-type: none"> ▪ підготовка до семінарського заняття 4 ▪ розв'язання психологічних задач 	
8	Тема 8. <ul style="list-style-type: none"> ▪ опрацювання лекційного матеріалу(конспект) ▪ робота з допоміжною літературою ▪ складання глосарію ключових понять із зазначеної теми ▪ підготовка до семінарського заняття 5 ▪ розв'язання психологічних задач 	6
9	Тема 9. <ul style="list-style-type: none"> ▪ опрацювання лекційного матеріалу(конспект) ▪ робота з допоміжною літературою ▪ складання глосарію ключових понять із зазначеної теми ▪ підготовка до семінарського заняття 6 ▪ розв'язання психологічних задач ▪ підготовка до періодичного контролю (ЗМ2:теми 5-9) 	8
10	Тема 10. <ul style="list-style-type: none"> ▪ опрацювання лекційного матеріалу(конспект) ▪ робота з допоміжною літературою ▪ складання глосарію ключових понять із зазначеної теми ▪ підготовка до семінарського заняття 7 ▪ розв'язання психологічних задач 	6
11	Тема11. <ul style="list-style-type: none"> ▪ опрацювання лекційного матеріалу(конспект) ▪ робота з допоміжною літературою ▪ складання глосарію ключових понять із зазначеної теми ▪ підготовка до семінарського заняття 8 ▪ розв'язання психологічних задач 	6
12	Тема 12. <ul style="list-style-type: none"> ▪ опрацювання лекційного матеріалу(конспект) ▪ робота з допоміжною літературою ▪ складання глосарію ключових понять із зазначеної теми ▪ розв'язання психологічних задач 	6
13	Тема 13. <ul style="list-style-type: none"> ▪ опрацювання лекційного матеріалу(конспект) ▪ робота з допоміжною літературою ▪ складання глосарію ключових понять із зазначеної теми 	6

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ підготовка до семінарського заняття 9 ▪ розв'язання психологічних задач 	
14	<p>Тема 14.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ опрацювання лекційного матеріалу(конспект) ▪ робота з допоміжною літературою ▪ складання глосарію ключових понять із зазначеної теми ▪ підготовка до семінарського заняття 10 ▪ розв'язання психологічних задач ▪ підготовка до періодичного контролю (ЗМЗ:теми 10-14) 	7
	Разом	81

. Методи навчання

1. Лекція (лекція-доповідь, лекція-бесіда, лекція-дискусія). В ході лекцій за характером логіки пізнання впроваджуються аналітичний, синтетичний, індуктивний та дедуктивний методи. За рівнем самостійної розумової діяльності – проблемний виклад та частково-пошуковий метод.

2. Семінарські заняття передбачають семінари для закріплення і систематизації знань та семінари для вивчення нового матеріалу. За формою проведення – семінар-бесіда, семінар-обговорення (реферативний), семінар-дискусія, семінар-практикум.

10. Форми контролю та методи оцінювання

Поточний контроль рівня знань студентів

Основне завдання поточного контролю є:

- перевірка вивченого матеріалу
- визначення ступеня його засвоєння
- вироблення навчальних та дослідницьких навичок
- формування вміння самостійної роботи з текстами та спроможності їх осмислення і інтерпретації
- вироблення навичок письмової та усно самопрезентації

Поточний контроль буде здійснюватися за напрямками:

- контроль за систематичністю та активністю роботи на семінарських заняттях;
- контроль за виконанням завдань для самостійного опрацювання поза рамками аудиторних занять;

Періодичний контроль рівня знань студентів.

Здійснюється після закінчення змістовного модулю (ЗМ1, ЗМ2,ЗМ3) і включає в себе :

- перевірка конспекту з лекційним матеріалом та матеріалом для самостійного опрацювання
- перевірка глосарія термінів та понять
- перевірка розуміння основних понять за темами змістовного модулю; здійснюється або у вигляді письмової роботи, тестування або усно у вигляді бесіди з викладачем поза рамками аудиторних занять; оцінюється адекватність використання психологічних понять ; перевірка письмового розв'язування психологічних задач

Підсумковий контроль знань студентів

Буде здійснено в кінці семестру у формі іспиту. Студент допускається до підсумкового контролю за умови виконання усіх поточних та періодичних форм контролю, передбачених робочою навчальною програмою .

При виведенні загальної оцінки студента береться до уваги результати поточного, періодичного та підсумкового контролю знань(ЗМ1, ЗМ2, ЗМ3)

Форма проведення іспиту – усне опитування.

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень

Оцінка національною шкалою	за	Критерії оцінювання
Відмінно		Студент має повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміє вільно виконувати практичні завдання. У повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; вільно використовує термінологію. Вміє робити самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань. Проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.
Добре		Студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу, але у відповідях студента наявні незначні помилки. Має стійкі навички виконання різних по типу завдань.

Задовільно		Студент володіє навчальним матеріалом на слабкому рівні, відтворює певну частину навчального матеріалу, знає тільки основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого. Робить суттєві помилки у виконанні практичних завдань.
Незадовільно можливістю повторного складання	3	Студент володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно(без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; не вміє робити узагальнення, висновки; під час відповіді допускаються суттєві помилки, відсутні сформовані уміння та навички.
Незадовільно обов'язковим повторним вивченням дисципліни	3	Студент не володіє навчальним матеріалом, виконани лише елементи завдань, передбачених робочою програмою

11. Питання для підсумкового контролю

1. Предмет, завдання, основні розділи вікової психології.
2. Зв'язок вікової психології з іншими науками.
3. Класифікація методів вікової психології.
4. Поняття про психічний розвиток особистості в онтогенезі.
5. Основні фактори (умови) психічного розвитку людини.
6. Детермінанти та закономірності психічного розвитку.
7. Основні складові механізму психічного розвитку дитини: соціальна ситуація розвитку, провідна діяльність, криза, психологічні новоутворення.
8. Проблема періодизації вікового розвитку людини.
9. Біогенетичні підходи до дослідження психіки дитини: концепція рекапітуляції, нормативний підхід А. Гезела, Л.Термена.
10. Психічний розвиток із позиції класичного психоаналізу З. Фрейда. Психоаналіз дитинства (А. Фрейд, М.Кляйн).
11. Теорія психосоціального розвитку Е.Еріксона.
12. Біхевіоризм про закономірності психічного розвитку. Теорії соціального навчання.
13. Психічний розвиток як розвиток інтелекту: концепція Ж.Піаже.
14. Культурно-історичний підхід Л.Виготського до розуміння психічного розвитку. Теорія розвитку вищих психічних функцій.
15. Уявлення про вікову динаміку та періодизацію розвитку Д.Ельконіна.
16. Криза народження. Анатомо-фізіологічні особливості новонародженого.
17. Особливості розвитку органів чуття новонародженого.

18. Загальна характеристика психічного розвитку немовлят. Соціальна ситуація розвитку у немовлячому віці.
19. Формування комплексу поживлення. Роль спілкування з дорослим у психічному розвитку немовляти.
20. Когнітивний розвиток дитини першого року життя: увага, відчуття і сприймання, пам'ять.
21. Мовленнєвий розвиток немовляти. Формування передумов розвитку мовлення.
22. Розвиток самосвідомості у немовлячому віці. Криза 1 року життя.
23. Соціальна ситуація розвитку у ранньому дитинстві.
24. Роль ходьби у психічному розвитку дитини.
25. Формування предметної діяльності у ранньому дитинстві.
26. Формування психологічних передумов ігрової діяльності. Виникнення зображувальної діяльності.
27. Розвиток мовлення дитини раннього віку.
28. Новоутворення пізнавальної сфери у період раннього дитинства.
29. Передумови формування особистості у ранньому дитинстві. Розвиток самосвідомості. Криза 3 років.
30. Соціальна ситуація розвитку у дошкільному дитинстві.
31. Гра як провідна діяльність дитини дошкільного віку
32. Загальна характеристика ігрової діяльності дошкільника.
33. Види ігрової діяльності дошкільника та їх роль у психічному розвитку.
34. Розвиток пізнавальних процесів дошкільника.
35. Психологічні особливості спілкування дитини дошкільного віку з дорослими та однолітками.
36. Особливості мовлення у дошкільному віці.
37. Характеристика розвитку свідомості, самосвідомості та особистості дошкільника.
38. Соціальна ситуація розвитку та готовність дитини до шкільного навчання.
39. Адаптація до школи. Криза 7 років.
40. Провідна діяльність молодшого школяра. Основні психологічні новоутворення.
41. Розвиток психічних функцій у молодшому шкільному віці.
42. Особистісний розвиток молодшого школяра.
43. Самооцінка дитини молодшого шкільного віку.
44. Особливості соціальної ситуації розвитку у підлітковому віці
45. Класичні дослідження пубертатної кризи у підлітковому віці.
46. Провідна діяльність та основні психологічні новоутворення підлітка.
47. Пізнавальний розвиток у підлітковому віці.
48. Розвиток самосвідомості та самооцінки підлітків.
49. Загальні особливості ранньої юності.
50. Соціальна ситуація розвитку та новоутворення раннього юнацького віку.

- 51.Розвиток самосвідомості старшокласників.
 52.Психологічні особливості пізнавальної сфери старшокласника.
 53.Особливості спілкування у ранній юності з дорослими та однолітками.
 54.Психологічна характеристика студентства як періоду зрілої юності.
 55.Суперечливості та кризи студентського віку.
 56.Навчально-професійна діяльність як провідна діяльність студентів.
 57.Новоутворення зрілого юнацького віку. Розвиток самосвідомості
 58.Старість як психологічне явище.Теорії старіння та старості.
 59.Вікові завдання старості.
 60.Особистісні особливості людини у старості

3 питання у білеті - розв'язання психологічних задач

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний і Періодичний контроль			Підсумковий контроль - усний іспит	Сума балів
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Змістовий модуль 3		
1.Поточний контроль: -усне опитування під час занять - 16.*3=36. -відповіді на сем. Заняттях (С31, С32, С33) 3*5=15 б.) 2.Періодичний контроль ЗМ 1: -конспект лекцій, глосарій - 2 б. -підготовка презентацій , виконання письмової роботи - 5б. max 25 балів	1.Поточний контроль : -усне опитування під час занять - 1 б.*3=36. -відповіді на сем. Заняттях (С34, С35, С36) 3*5=15б. 2.Періодичний контроль ЗМ 2: -конспект лекцій, глосарій -2 б. -самостійна робота – 1.розв'язання психологічних задач (письмово) 4*3б=12 б. max 32 бал.	1.Поточний контроль: -усне опитування під час занять - 1 б.*3=36. -відповіді на сем. Заняттях (С37, С38, С39, С310) 4*5=20б. 2.Періодичний контроль ЗМ 3: -конспект лекцій, глосарій -2б. -самостійна робота- 1. розв'язання психологічних задач (письмово) 4*3б=12б. 2. складання психолог. поведінкового портрету -6 б. max 43 балів	100 балів Min-60 б.	100 балів

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на семінарських заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання вимог:

- своєчасність виконання навчальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;

Підсумковий бал з дисципліни “Вікова психологія” визначається як середньозважена величина.

Максимальна оцінка за повний обсяг виконаних навчальних елементів дисципліни – 100 балів, мінімальні необхідні бали для допуску до іспиту - 60 балів

Підсумковим контролем з дисципліни є іспит, білет до якого складається з теоретичної частини (2 запитання) та практичної частини (розв’язання психологічної задачі).

Іспит відбувається за всіма змістовними модулями дисципліни.

Максимальна оцінка за правильні відповіді на всі питання екзаменаційного білету становить 100 балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для ОК загальноосвітньої підготовки	для заліку
98-100	A	12	
94-97		11	

90-93		10	зараховано
85-89	B	9	
80-84	C	8	
75-79		7	
70-74	D	6	
65-69	E	5	
60-64		4	
52-59	FX	3	не зараховано з можливістю повторного складання
44-51		2	не зараховано з можливістю повторного складання
35-43		1	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Навчально-методичне забезпечення

1. Робоча навчальна програма дисципліни
2. Опорні конспекти лекцій у Goole Classroom
3. Підручники та навчальні посібники
4. Плани семінарських занять з дисципліни
5. Питання та завдання для підготовки до складання змістовних модулів
6. Питання для підготовки до іспиту

14. Рекомендована література

Основна

1. Аханова А. В. Вікова психологія в схемах та таблицях. Методичний посібник. Луцьк : ЛПК, 2019. 79 с.
2. Павелків Р.В. Вікова психологія. К.: Кондор, 2015. 469 с.
3. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. 2-ге вид., доп. К.: Академвидав, 2011. 384 с.
4. Савчин М.В. Вікова психологія К.: Академвидав, 2016. 202 с.
5. Сергеєнкова О.П. Вікова психологія К.: «Центр учбової літератури», 2012. 76 с.
6. Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасека О. В. Вікова психологія. К.: ТОВ «Центр учбової літератури», 2020. 376 с.
7. Скрипченко О. В. Вікова та педагогічна психологія. К.: Каравела, 2019, 400 С.
8. Шапар В. Сучасний тлумачний психологічних термінів словник. Харків : Прапор, 2007. 640 с.

Додаткова

1. Вікова та педагогічна психологія / За ред. О.В. Скрипченко, Л.В. Долинської, З.В. Огороднійчук та ін. К.: Каравела, 2012. 400 с.
2. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навч. посіб. 2-ге видК. : ЦУЛ, 2010. 128 с.
3. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія: навчальний посібник. 2-ге вид., випр. і доп.К.: Каравела, 2012. 264 с.
4. Пальчевський С. С. Акмеологія : навч. посіб. К.: Кондор, 2008. 398 с.
5. Поліщук В.М. Вікова і педагогічна психологія: навчальний посібник Вид.3-тє, виправ. Суми: Університетська книга, 2010. 352 с.
6. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія (програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення) Суми : Університетська книга, 2007. 330 с.
7. Поліщук В. М. Віковий кризовий розвиток людини від народження до дорослості. Суми: Університетська книга, 2020.
8. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник: навчальний посібник. К.: Каравела, 2012. – 328 с
9. Спепанов О. М. Педагогічна психологія. Навчальний посібник. К.: Академвидав, 2011. 416 с.

Електронні інформаційні ресурси

- 1.
2. **Бібліотека ім. Лесі Українки. URL: <http://lucl.lucl.kiev.ua/>.**
3. **Книжкова палата України. URL: <http://www.ukrbook.net/>**
4. **Наукова бібліотека ОНУ імені І. І. Мечникова. URL: <http://lib.onu.edu.ua/ua/>**
5. **Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського <http://nbuv.gov.ua/>**
6. **Підручники онлайн. URL: https://stud.com.ua/77852/psihologiya/vikova_psihologiya**
7. **Українська електронна бібліотека URL: <http://lib.com.ua/>**